

References

1. Bilyavskiy, Ye. (1984). Studying of the modern music language in a choir. Kyiv: Muzychna Ukrayina [in Ukrainian].
2. Bogdanova, T. (2009). The fundamentals of the choral science. Minsk: BGPU [in Russian].
3. Vinogradov, K. (1951). Work with a choir. Moscow: Sovetskiy kompozitor [in Russian].
4. Grigoreva, G. (1986). Nikolay Sidelnikov. Moscow: Sovetskiy kompozitor [in Russian].
5. Dmitrievskiy, G. (1957). Choral science and the ruling of a choir. Moscow: Muzyka [in Russian].
6. Yegorov, A. (1939). Fundamentals of the choral writing. L.: Iskusstvo [in Russian].
7. Karaseva, M. (1987). Theoretical problems of the modern solfeggio. Candidate's thesis. Moscow: MGK [in Russian].
8. Krasnoshchekov, V. (1969). Issues of Choral science. Moscow: Muzyka [in Russian].
9. Pigrov, K. (1964). Ruling of a choir. Moscow: Muzyka [in Russian].
10. Samarin, V. (2002). Choral science and choral arrangement. Moscow: Izdatelskiy tsentr «Akademiya» [in Russian].
11. Smyrnova, T. (2000). Choral science (history, theory, methodology). Kharkiv: XDPU [in Ukrainian].
12. Sokolov, V. (1967). Work with a choir. Moscow: Muzyka [in Russian].
13. Staxe, G. (2011). Total practical course on Choral science. Sumy: SumDPU [in Ukrainian].
14. Ushkarev, A. (1986). Fundamentals of the choral writing. Moscow: Muzyka [in Russian].

УДК 781.03

*Іванніков Тимур Павлович,
кандидат мистецтвознавства,
докторант кафедри теорії та історії
музичного виконавства Національної
музичної академії України ім. П.І. Чайковського
premierre.ivannikov@gmail.com*

ГІТАРНЕ МИСТЕЦТВО В АСПЕКТІ ФЕНОМЕНОЛОГІЇ ТВОРЧОСТІ: ДОСВІД КОНСТИТУЮВАННЯ

Метою статті є розробка ідей конституювання феноменології творчості в сучасному гітарному мистецтві з урахуванням наукового досвіду філософських, психологічних, мистецтвознавчих досліджень. Це відкриває широкий спектр напрямів когнітивного пошуку і передбачає залучення різноманітних аналітичних підходів. **Методологія** дослідження базується на використанні феноменологічного, компаративного, структурно-функціонального методів, що дозволяє отримати комплексне уявлення про феноменологічні аспекти вивчення гітарного мистецтва. **Наукова новизна** полягає у застосуванні конституювання як феноменологічного механізму та інструменту дослідження, що розширює масштаб і глибину вивчення феноменів сучасного гітарного мистецтва. **Висновки.** Запропонована модель конституювання феноменології гітарної творчості відображає його кризу призму масштабних горизонтів осмислення. Відповідно до них формуються структурні блоки потенційних напрямів дослідження: філософські (феноменологічні, герменевтичні), психологічні (психоакустика, психологія сприйняття, сучасна гітарна органологія, типологізація творчої особистості), культурно-історичні та художньо-естетичні (культурологічні, соціологічні, історіографічні, біографічні, естетичні дискурси), музикознавчі (аналіз мовних, композиційних, драматургічних, інтонаційно-сміслових аспектів).

Ключові слова: феноменологія творчості, конституювання, гітарне мистецтво, змістові горизонти.

Іванніков Тимур Павлович, кандидат искусствоведения, докторант кафедры теории и истории музыкального исполнительства Национальной музыкальной академии Украины им. П.И. Чайковского

Гітарное искусство в аспекте феноменологии творчества: опыт конституирования

Целью статьи является разработка идей конституирования феноменологии творчества в современном гитарном искусстве с учетом научного опыта философских, психологических, искусствоведческих изысканий. Это открывает широкий спектр направлений когнитивного поиска и предусматривает задействовать разнообразные аналитические подходы. **Методология** исследования базируется на использовании феноменологического, компаративного, структурно-функционального методов, которые позволяют получить комплексное представление о феноменологических аспектах изучения гитарного искусства. **Научная новизна** заключается в применении конституирования как феноменологического механизма и инструмента исследования, расширяющего масштаб и глубину изучения феноменов современного гитарного искусства. **Выводы.** Предложенная модель конституирования феноменологии гитарного творчества отражает его грани сквозь призму масштабных

горизонтов осмысления. В соответствии с ними формируются структурные блоки потенциальных направлений исследования: философские (феноменологические, герменевтические), психологические (психоакустика, психология восприятия, современная гитарная органология, типологизация творческой личности), культурно-исторические и художественно-эстетические (культурологические, социологические, историографические, биографические, эстетические дискурсы), музыковедческие (анализ языковых, композиционных, драматургических, интонационно-смысловых аспектов).

Ключевые слова: феноменология творчества, конституирование, гитарное искусство, смысловые горизонты.

Ivannikov Timur, PhD in Arts, doctoral-student of the theory and history of national musical performance chair, Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine

Guitar art in aspect of phenomenology of creativity: experience of constitution

Purpose of Article. The purpose of the article is the development of the ideas of the constitution of the phenomenology of creativity in the modern guitar art in view of the scientific experience of philosophical, psychological, art history researches. This opens up a wide range of areas for cognitive research and provides for the involvement of different analytical approaches. **Methodology.** The research methodology is based on the use of the phenomenological, comparative, structural and functional methods, which allow us to obtain a comprehensive understanding of the phenomenological aspects of the study of guitar art. **Scientific novelty.** Scientific novelty consists in the application of the constitution as a mechanism and phenomenological research tool, which expands the scale and depth of the study of the phenomena of contemporary guitar art. **Conclusions.** The proposed model of the constitution of the phenomenology of guitar art reflects its faces through the prism of scale horizons of thinking. According to them, the building blocks of potential areas of study are formed: philosophical (phenomenological, hermeneutical), psychological (psychoacoustics, psychology of perception, organology of modern guitar, typology of creative personality), culturally-historical and artistically-aesthetic (cultural, sociological, historiographical, biographical, aesthetic discourses), musicology (analysis of language, composition, drama, intonation and semantic aspects).

Keywords: phenomenology of creativity, constitution, guitar art, semantic horizons.

Актуальність теми дослідження. Вивчення феноменології творчості в сучасному гітарному мистецтві відкриває широкий горизонт дослідницького поля і передбачає залучення різноманітних аналітичних підходів. Значно більша амплітуда огляду виникає на рівні феноменології творчості в цілому, через що гітарна музика постає лише одним з її спектрів. Накопичений науковий досвід стає багажем для багатьох окремих досліджень, в яких представлені різні феноменологічні ідеї та пошукові напрями у сферах дослідження композиторської творчості (Л. Акоюн)¹ і музичного виконавства (Г. Ципін), конституювання феноменології творчості з позицій філософії (О. Управітелєв), психології (С. Сеїдов, С. Марков), педагогіки (Д. Іванова).

Мета дослідження. Метою статті є розробка ідей конституювання феноменології творчості в сучасному гітарному мистецтві.

Виклад основного матеріалу. Основою розуміння феноменології творчості є специфічні філософські процедури дослідження. Спираючись на категоріальний феноменологічний апарат, викремимо конституювання як принцип побудови, структурування і систематизації, а також осмислення способів «оформлення феноменів у свідомості»² [8, 72]. Серед головних тематичних блоків, присвячених філософській ідеї конституювання, зупинимось на тих, які мають пряме відношення до творчості як феномена суб'єктної природи³.

- Конституювання особистості – встановлення системи зв'язків між елементами внутрішньої структури особистості. Об'єднує «зв'язки особистості», установки, що мають внутрішню єдність і належать до нескінченного горизонту історії; єдність мотивів, мотивацій, здібностей, рішень, емоцій особистості» [6, 290].

- Конституювання інтерсуб'єктивності – вивчення, відтворення іншої особистості, її характеристик за допомогою відчуття, в основі якого лежить перенесення власного досвіду переживання.

- Конституювання світу як складноструктурованої цілісності, єдності зіставляється з механікою розгляду мистецтва і творчості як комплексних, багатоаспектних феноменів. Передбачає роботу з горизонтами⁴ – рівнями даного у свідомості конкретного переживання або сприйняття феномена, що виявляють або передбачають інші відповідні цим рівням властивості, характеристики. Одним із значущих похідних виступає конституювання «об'єктивного світу» – осмислення загального, явленого у свідомості кожної людини досвіду трансцендентних явищ інтелекту й творчості: науки, культури, мистецтва (досягнень наукової думки, шедеврів літератури, музики та ін.), а також їх матеріального втілення (пам'ятників культури і мистецтва, художніх і музичних творів).

- Конституювання часу – формалізація уявлень про характер протікання суб'єктивного (у свідомості) та об'єктивного (незалежного) часу. На макрорівні працює з розрізненням історичних

(хронологічних) часових інтервалів. На мікрорівні актуалізує різні фази становлення, тривалості й фіналізації (фіксації тривалості) протікання в період процесу (в музиці – тривалості тону).

• Конституювання культурних цінностей передбачає упорядкування «регіональних» феноменів у сферах культури і мистецтва, що виявляються як епохи, традиції, течії, школи та ін.⁵

Ознайомлення з наявним досвідом конституювання у проекції на сфери музикознавства, теорії музичного виконавства, психології, філософії, педагогіки дозволяє простежити цілий ряд аналогій, які виводять на вищевикладені блоки філософських ідей, і дає змогу більш широкого розуміння феноменології творчості та пов'язаних з нею моделей конституювання.

Серед масштабних праць у сфері композиторської творчості, що генерують феноменологічний напрям її дослідження, назвемо монографію Л. Акопяна «Дмитро Шостакович: досвід феноменології творчості» [1]. Магістральні ідеї роботи рухаються у фарватері гегелівської «феноменології духу», яка в той же час трактується автором синонімічно гуссерлівському «убаченню сутностей». «Відповідно, – на думку Л. Акопяна, – феноменологічний підхід до творчості художника націлений на те, щоб „убачити“ в корпусі залишених ним текстів один зі специфічних, унікальних, цілісних виявів абсолютного духу» [1, 4].

Наведений феноменологічний аналіз дозволяє простежити досить чітку «навігацію» поглядів дослідника на духовні маркери епохи та їх резонування в музиці: цілісний «гештальт» творчості композитора можна углядіти в духовній атмосфері його часу, в руслі «есхатологічного стану», інтуїтивного гностицизму як домінуючих феноменів колективної психології. Проміжні аналітичні процедури спрямовані на виявлення і розгляд усіх змістовних елементів музики: семантики музичних інтонацій-лексем у їхньому зв'язку з культурним минулим; дешифрування символічних фігур; традиційних композиційних і драматургічних аспектів; змістових зв'язків з позамузичними компонентами.

Феноменологія творчості у проекції на сферу музичного виконавства актуалізується Г. Ципіним [12]. Під феноменом творчості автор розуміє «процес підйому і спаду духовних сил» [12, 166], обумовлений особливими психологічними імпульсами (мотивація, вольова установка, спонукання, внутрішній настрій), емоційними і душевними станами (творче хвилювання, сум'яття, осяяння), а також різною специфікою його перебігу (час творчості, ступінь свободи, амбівалентність таланту).

Психологічні механізми, які «заводять» процес творчості або навпаки, перешкоджають його ефективному протіканню, опиняються у фокусі дослідницької уваги. Фактор психологічної впевненості виведений в розряд найважливіших конституційованих елементів феноменології творчості. У сценічних видах мистецтва впевненість виконавця (музиканта, актора, оратора) у своїй творчій правоті транслюється слухачеві (глядачеві) безпосередньо, встановлюючи особливий емоційний зв'язок, атмосферу довіри і визнання. Як необхідна психологічна противага виступає сумнів, критична самооцінка. На думку Г. Ципіна, найкраще психологічне середовище для творчості – зосередження на самому процесі, відчуженість від попередніх оціночних критеріїв результату. Розглядаючи амбівалентність як властивість обдарованої натури, дослідник рекомендує ряд процедур, що стабілізують психоемоційну сферу [12, 187–191].

Таким чином, феноменологія творчості, згідно з концепцією Г. Ципіна, конститується за допомогою декількох важливих ідей, що відображують сутнісні прояви творчого процесу в суто психологічному ключі.

Інший блок наукових досліджень з феноменології творчості, що професійно поглиблює психологічний ракурс, утворює автономну лінію розвитку даної ідеї. Феноменологія творчості виступає окремим аспектом більш глобального дослідницького горизонту – психології творчості. Питання феноменології творчості ставляться в ряд найважливіших, титульних проблемних зон: творчості і світу психічних явищ особистості, стадіальності і динаміки творчого процесу, індивідуальних особливостей творчої особистості, самореалізації особистості тощо [7; 10].

Феноменологія є психологічним підходом, в основі якого покладено вивчення суб'єктивного і безпосереднього сприйняття як найважливішого чинника людської діяльності. Конститууються наступні позиції: філософський розгляд феномена творчості (онтологічний сенс акту творчості, умови і передумови виникнення творчого процесу); визначення творчості в історико-культурному контексті; вивчення творчості з позицій сучасних психологічних концепцій; систематика видів творчої діяльності (художньої, релігійної, наукової, педагогічної, технічної).

Проблема творчої активності особистості в історичній перспективі актуалізується у монографії С. Сеїдова «Феноменологія творчості: історія, парадокси, особистість» [9]. Автор послідовно окреслює контури дослідження психології творчості в античній, індійській, китайській, середньовічній арабомовній філософії, а також в основних європейських школах і напрямках психології. У розділі «Феноменологія творчої особистості» конституювання досліджуваного феноме-

на виявляється в структурі тематичних блоків, присвячених: парадоксам творчості⁶; творчості як охоронному механізму психіки; особистості та її структурі; чуттєвим, вольовим і діяльним властивостям особистості; творчій свободі і деградації особистості (соціально-політичний аспект); психології протистояння творчої особистості і суспільства (психологічний аспект); психології культури і структурній типології особистості.

Як доповнення, відзначимо ще одну психологічну концепцію, що впливає із системного опису існуючих теорій творчості. Її автор С. Марков міркує про метафізично-топологічні виміри творчості, про розуміння феномену та його внутрішню природу через розкриття фундаментальних підстав творчості і творчих потенцій особистості [5]. Вчений спирається на трактування творчості як способу існування «деякої абсолютної, початкової і безумовної «першосутності», що конститується і виявляється за допомогою споконвічних універсалій: свободи, можливості, цілого і взаємодії» [5].

У контурі психологічних досліджень творчості під феноменологією мається на увазі процедура її структурування, що зводить до єдності неоднорідні ознаки, властивості, характеристики, актуальні для даного наукового сектора.

Філософський досвід конституювання феноменології творчості міститься в наукових працях О. Управітелева, зокрема – у статті «Феноменологія творчості» [11]. Запропоновані міркування про творчість (у гранично широкому полі її виявів) базуються на парах філософських категорій: процесу – результату, суб'єкта – об'єкта, змісту – форми. Ключове визначення творчості торкається двох діалектичних пар: «Творчість, що розглядається як цілісна діяльність, є єдністю творчого процесу, творчої особистості і результату творчості. Власне творчими, креативними є процес і особистість. Результат творчості знаходиться за межами творчості, належить світу, відчужується, розташовується у світі соціальної об'єктивації і особистісного здійснення і присутності» [11, 103].

Творчий процес конститується за допомогою дворівневого трактування феномена: 1) творчий процес як «створення нового, чого раніше не було»; 2) творчий процес як «вираз чого-небудь» [11, 103]. Конституювання автором творчої особистості спирається на наступну дефініцію: «Творча особистість – суб'єкт творчості, людина, що володіє спрямованістю до діяльної зміни буття на основі створення власної мети, засобів і форм цієї зміни» [11, 105]. О. Управітелев виокремлює особливі, характерні саме для творчої особистості властивості: «особлива позиція у ставленні до буття, часу»; «особлива позиція у ставленні до соціуму»; «особлива організація свідомості»; «особливий спосіб життя» [11, 105]. Наведена модель конституювання виявляє структуру феномена творчого процесу і творчої особистості.

Отже, у філософській думці підсумовуються наступні блоки суджень про характер творчого процесу, природу креативності особистості та методологію дослідження:

- характер творчого процесу визначається його стадіальністю, яка структурується чотирма етапами – підготовкою, інкубацією ідеї, осяянням і реалізацією; свідомістю ініціюються крайні етапи, в той час як середні часто належать до сфери несвідомого; перспективи аналізу творчого процесу пов'язуються з «вивченням і реконструкцією мислення людини саме на стадіях переважно несвідомої переробки інформації» [2, 19];

- природа креативності особистості пов'язана з високим енергетичним потенціалом, інтуїтивністю, вмотивованістю, впевненістю в собі, рефлексивністю мислення;

- методологічні напрями вивчення творчості підрозділяються на біографічне, інтроспекціоністське (засноване на інтерв'ю і самозвітах творчої особистості), психометричне (виявляє наявність творчих характеристик шляхом виконання тестових завдань), еволюційно-епістемологічне (спирається на концепцію генетичної природи творчих здібностей), культурно-історичне (виявляє взаємодію між креативною особистістю і соціалізацією її творчих результатів).

Феноменологічні ідеї закладені також у фундамент вивчення педагогічної творчості, його онтології і генеалогії. Зокрема, вони спрямовані на пошук первинних витоків формування людської особистості і генерують методологічну базу дослідження Д. Іванової «Феноменологія педагогічної творчості: онтологічний аналіз» [3]. Автор спирається на феноменологію сприйняття М. Мерло-Понті, теорію архетипів К. Юнга, концепції Е. Гуссерля та М. Хайдеггера. Філософсько-педагогічні пошуки фокусуються навколо проблем виховання і освіти. Змістовий акцент зроблено на пріоритеті суб'єктивного сприйняття і чуттєвого переживання світу над його раціональним, науково формалізованим уявленням.

Д. Іванова оцінює феноменологію як «метод генеалогічного підходу до виховання» [4, 22], який користується широким арсеналом засобів різних дисциплін. Крім спрямованості до витоків будь-якого знання, автором виокремлюються такі елементи феноменології педагогічної творчості, як тілесність і соціальність, взаємозв'язок особистості з собою і оточуючими.

Отже, в науковій літературі феноменологія творчості часто подається як вивчення творчості в її багатоаспектності. Йдеться, в першу чергу, про можливість виявити, охопити і сформулювати різні грані, що структурують та обумовлюють специфіку її вияву стосовно предмета дослідження. У дискурсах феноменології творчості одні науковці обирають шлях історичного генезису феномена (пошук сутності у витоках), інші націлені на осмислення структури феномена і вияв його значущих властивостей. Конституювання виконує роль організуючого принципу, дозволяє виявити і впорядкувати вертикальні (ієрархічні) та горизонтальні змістові зв'язки, поняття, властивості й характеристики, що сумарно забезпечує цілісне сприйняття загальної картини. Яким є принцип його роботи?

У кожному окремому випадку, зіштовхуються з конкретно виявленою стороною досліджуваного, конституювання працює як уявне (інтуїтивне, логічне) добудовування не проявлених елементів до цілого. Тим самим, продукується більш цілісне сприйняття феномена у свідомості, що володіє характеристиками яскравості, глибини, виразності⁷.

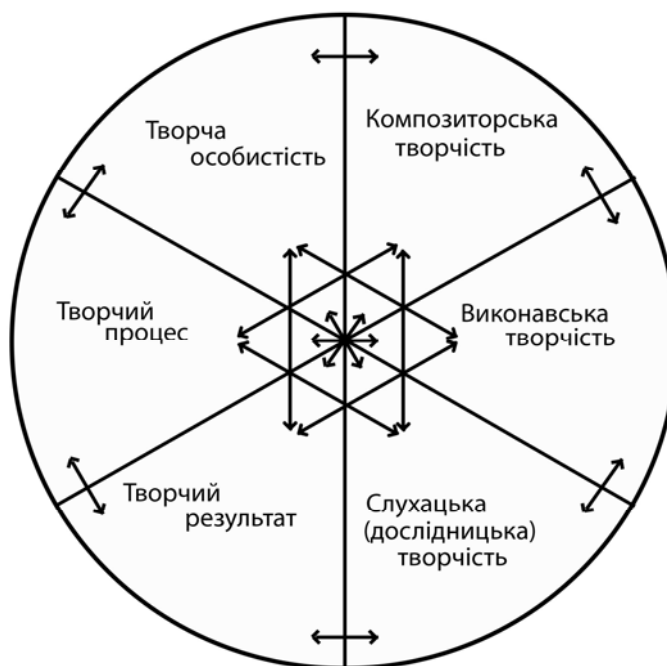
Незважаючи на те, що феноменологія завжди як відправну точку фіксує свідомість, а процес осмислення ґрунтується на внутрішніх його актах, особистісний досвід конституювання формує цілісність досліджуваного феномена не лише з індивідуальних (іманентних) уявлень, але й користується універсальними конструктами, змістовими одиницями (лексемами), давно сформульованими передумовами сприйняття і усвідомлення багатовимірних явищ (світу, цивілізації, культури, мистецтва, творчості). Останні формують «горизонти свідомості», що розкривають за однією досліджуваною гранню потенційну множинність схожих або навпаки, протилежних, але які лежать в одному змістовому полі. Наприклад, осмислення хвилювання як одного з елементів творчого процесу неминуче підключає психологічні «горизонти». Через те, що хвилювання є властивістю психіки людини, вони дають змогу детальніше вивчити саме психологічні особливості його протікання.

Пристаючи до конституювання феноменології творчості в гітарному мистецтві, слід врахувати, що сам по собі феномен музичної творчості є локальним, «регіональним» (в гуссерлівському розумінні) відгалуженням його глобальної суті. Передбачуване структурування включає вивчення специфічних для гітарного мистецтва граней творчості крізь призму більш широких горизонтів його осмислення – філософських, психологічних, культурно-історичних, художньо-естетичних та ін. Їх перетинання очевидне: творчість є процесом створення нового, художнім результатом (продуктом) якого є культурно-історична спадщина. У свою чергу, вона стає об'єктом виконавської творчості, дослідницької інтерпретації та на будь-якому етапі ініціюється творчою особистістю. Суб'єктивний характер створення, відтворення і сприйняття продуктів творчості спонукає до врахування психологічних особистісних факторів, а філософський ракурс виводить на максимально широкі і місткі узагальнення. Нагадаємо, що особливість процедури конституювання не передбачає наявності суворої ієрархічності, тому різні елементи структури можуть зіставлятися, перетинатися, протиставлятися, доповнювати один одного.

У феноменології творчості під феноменологією розуміється як певна процесуальність дослідницьких підходів (методів) осмислення і виявлення феноменів творчості, так і власне його предметність (структура, цілісність). Відповідно конституювання виступає одночасно і чинним принципом структурування (базовою феноменологічною процедурою), і усвідомленням самої структури феномена. Графічно структуру феноменології творчості в гітарному мистецтві можна представити у вигляді схеми, що відбиває переплетеність численних взаємопроникаючих зв'язків, елементів системи (Рис. 1). Як модель вона може бути продуктивною і в суміжних сферах теорії виконавства.

Різні площини структурування допомагають виявити блоки, компоненти, окремі феномени та їх визначальні властивості, характеристики. Очевидним є рівень конституювання, в якому творча особистість, творчий процес та творчий результат уявляються базовими структуроутворюючими елементами. Дана тріада ув'язується з іншою масштабною підструктурою: композиторська творчість – виконавська творчість – слухачська (дослідницька) творчість.

Зв'язки виявляються абсолютно у всіх можливих варіантах. Кожен із зазначених секторів феноменології творчості конститується з урахуванням як специфічних позицій, так і більш узагальнених ідей. Співвіднесення з викладеними раніше філософськими блоками феноменологічного конституювання проглядається поетапно.

Феноменологія творчості в гітарному мистецтві корелює з ідеєю конституювання «об'єктивного світу» як складно структурованої цілості феноменів творчості, котрі явлені у своїй багатоаспектності і представляють як інтелектуальне, так і матеріальне втілення. Її найбільшими «регіональними» блоками виступають:

- феноменологія композиторської творчості в гітарному мистецтві – припускає вивчення знакових творів композиторів і соціокультурного контексту їх творчості (хронологічний відрізок, взаємозв'язок з національними традиціями і сучасними культурними течіями, регіональний або глобальний ступінь впливу на розвиток гітарного мистецтва); вивчення творчості групи композиторів за національними і хронологічними ознаками, їх взаємодії з провідними виконавцями; дослідження динаміки залучення професійних композиторів у процес збагачення сучасного гітарного репертуару, а також впливу магістральних естетико-стильових напрямів на гітарну композиторську творчість;

- феноменологія виконавської творчості – передбачає вивчення творчості видатних віртуозів, специфіки їх виконавських стилів, психологічних архетипів особистості, основ технічної майстерності і педагогічного досвіду, розмаху просвітницької та організаторської діяльності; дослідження інтеграційних процесів професійного зростання і культурного обміну у сфері сучасних конкурсних традицій, виконавських шкіл, реформування освітніх систем і підходів.

Крім того, на даному етапі розвитку гітарного мистецтва гострої актуальності набувають питання, пов'язані із сучасною органологією інструменту – його новими конструктивними, психоакустичними особливостями, соціальною затребуваністю і сферами застосування, специфікою техніки гри, звуковидобування, тембру, традиціями і новаціями в гітаробудуванні.

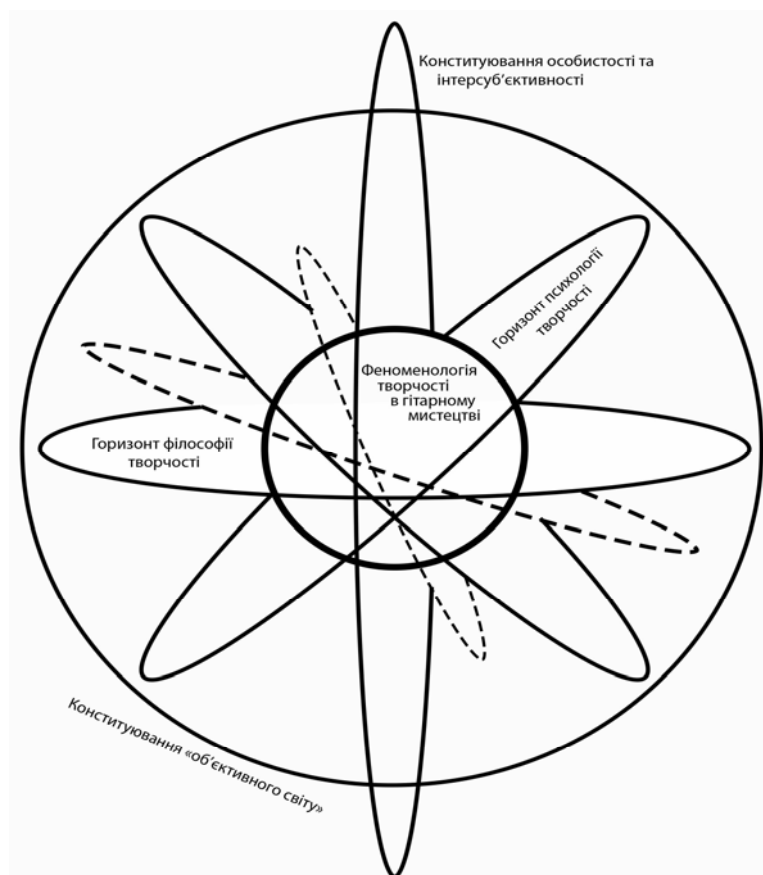
Принципи конституювання особистості складають опорні позиції у вивченні творчості знакових фігур гітарного мистецтва – композиторів, виконавців, педагогів – у ракурсі згадуваних раніше біографічних, інтроспекціоністських, культурно-історичних методологічних напрямів дослідження. На різних етапах розгляду творів та їх інтерпретацій, виконавських, композиторських стилів як творчих феноменів підключається принцип конституювання інтерсуб'єктивності, в основі якого лежить механізм відчування, співпереживання, моделювання порівняльних характеристик і оціночних суджень, співвіднесення з особистим досвідом сприйняття.

Одночасно актуалізується зв'язок з конституюванням культурних цінностей в структурних елементах гітарної композиторської, виконавської, конструкторської (майстрової) творчості: традиціях (національні, регіональні школи); шедеврах (твори, записи виконань, інструменти); інноваціях (естетичні, технічні, технологічні).

Конституювання часу артикулюється в окремих випадках вивчення музичних творів, а також більш масштабних явищах гітарного мистецтва, розташованих на різних хронологічних відрізках.

Кожне трактування творчості формує індивідуальні підходи до його осмислення і відповідно активує свою сферу конституювання. Вся сукупність структурних елементів виявляється в різних тематичних горизонтах (Рис. 2).

Рис. 2

На поверхні вбачаються:

- горизонти філософії творчості (феноменологічні, герменевтичні аспекти);
- горизонти психології творчості (психологічні концепції, психоакустика, психологія сприйняття, питання сучасної гітарної органології, типологізація творчої особистості);
- культурно-історичні горизонти (культурологічні, соціологічні, історіографічні, біографічні, естетичні, лінгвістичні дискурси);
- мистецтвознавчі та музикознавчі горизонти (аналіз мовних, композиційних, драматургічних, інтонаційно-сміслових аспектів). Вони виявляють наявність власних ракурсів добудовування феноменів творчості до їх ємних значень. При цьому кожен з горизонтів неодмінно пов'язується змісовими нитками з іншими горизонтами, що вибірково вилучаються свідомістю для поглибленого розгляду.

Наукова новизна дослідження полягає у застосуванні конституювання як феноменологічного механізму та інструменту дослідження, що розширює масштаб і глибину вивчення феноменів сучасного гітарного мистецтва.

Висновки. Перелічені структурні блоки мають величезний емпіричний багаж, і будь-який з напрямів феноменологічного дослідження відкриває можливості побачити через окремі феномени суть більших і навіть глобальних культурних процесів. І навпаки, через осмислення, усвідомлення конфігурації масштабних явищ в гітарному мистецтві – проникати вглиб окремого феномена, виявляючи нову грань сутності. Під час конституювання структура феномена завжди залишається відкритою, незамкненою.

Запропонована модель феноменологічного конституювання формує глобальні напрями дослідження творчих феноменів, що співвідносяться з гітарним мистецтвом XX – XXI століть. Ідеї даної статті пов'язані з перспективою відображення й підсумування найважливіших виявів феноменології творчості, а також окреслення масштабу накопиченої спадщини та її впливу на подальші шляхи розвитку гітарного мистецтва.

Примітки:

¹ Серед вчених, які декларують феноменологічні аспекти наукових досліджень у сфері композиторської творчості, слід назвати М. Аркад'єва, О. Лосєва, С. Філіппова, З. Фоміну, В. Холопову, О. Опанасюка та ін.

² Конституювання (від лат. *constituere* – складання, встановлення, визначення складу, змісту чого-небудь) – поняття, яке введене Е. Гуссерлем в феноменологію і «позначає широкий спектр проблем і методів аналізу, які дозволяють схопити багатомірні процеси формування людською свідомістю його предметних цілісностей (річ-речовність, тіло-тілесність, живе тіло), духовних єдностей (душа, особистість), універсальних формоутворень (природа, світ, історія)» [6, 290].

³ Наведена далі систематизація гуссерлівських принципів конституювання викладена у працях Н. Мотрошилової [6, 290-291].

⁴ Гуссерлівське поняття «горизонт» коментується наступним чином: «кожному “зовнішньому сприйняттю” належать деякі лінії-вказівки, які як би йдуть від власне сприйманих сторін предмета, до зіставлених, можливих сприйнять (скажімо, “зіставлення” зворотного, безпосередньо і актуально не сприйманого боку предмета). <...>“Горизонти” – це потенційності, які вже включені, “приписані” на основі актуального потоку інтенціональної свідомості; це невизначені, відкриті структури і зміст, які імпліцитно містяться в певному, призначеному» [6, 291].

⁵ Як приклад можна згадати епохи класицизму і романтизму, філософські та культурні течії (неокантіанство, бароко), національні та історичні традиції або традиції як школи послідовників.

⁶ У конституюванні парадоксів творчості С. Сеїдов спирається на розробки знаного американського психолога М. Чиксентміхаї [13].

⁷ Не випадково, говорячи про особливості перебігу аналітичних операцій в конституюванні, філософи акцентують, що для нього є характерним «самовиявлення предметності к свідомості, розуміючи під предметністю не емпірично-індуктивну даність, а ейдетично-сміслову самоданість» [8, 72].

Література

1. Акопян Л. О. Дмитрий Шостакович: опыт феноменологии творчества / Л. О. Акопян. – СПб.: Дмитрий Буланин, 2004. – 473 с.
2. Бескова И. А. Творчество / И. А. Бескова, И. Т. Касавин // Новая философская энциклопедия : в 4 т. / [под ред. В. С. Стёпина]. – М. : Мысль, 2010. – Т. 4. – 2010. – С. 18–20.
3. Иванова Д. Н. Феноменология педагогического творчества : онтологический анализ : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филос. наук: спец. 09.00.01 «Онтология и теория познания по философским наукам» / Д. Н. Иванова. – Саратов : Пед. ин-т Саратовского гос. ун-та имени Н. Г. Чернышевского, 2010. – 21 с.
4. Иванова Д. Н. Феноменология и генеалогия педагогического творчества / Д. Н. Иванова. – Известия Саратовского Университета. – Саратов : СГУ им. Н. Г. Чернышевского, 2010. – Т. 10. – Вып. 3. – С. 22–26. – (Серия: Философия. Психология. Педагогика).
5. Марков С. Теории творчества [Электронный ресурс] / С. Марков. – Режим доступа к статье : URL : <http://geniusrevive.com/ru/teorii-tvorchestva.html>.
6. Мотрошилова Н. В. Конституирование / Н. В. Мотрошилова // Новая философская энциклопедия : в 4 т. / [под ред. В. С. Стёпина]. – М. : Мысль, 2010. – Т. 2. – 2010. – С. 290–291.
7. Психологія творчості: навчально-методичний посібник / [В. М. Чернобровкін, О. А. Марусенко, О. М. Мазаненко и др.]. – Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – Луганськ : Янтар, 2012. – 208 с.
8. Свасьян К. А. Феноменологическое познание. Пропедевтика и критика / К. А. Свасьян. – Ер.: Изд-во АН Арм. ССР, 1987. – 199 с.
9. Сеїдов С. Феноменология творчества : история, парадоксы, личность / С. Сеїдов. – Таганрог : РГСУ, 2010. – 338 с.
10. Словарь практического психолога / сост. Головин С. Ю. – Минск : Харвест, 1997. – 799 с.
11. Управителей А. Ф. Феноменология творчества / А. Ф. Управителей // Вестник Алтайского государственного аграрного университета. – Барнаул, 2006. – № 3 (23). – С. 103–106.
12. Цыпин Г. М. Феноменология творчества / Г. М. Цыпин // Развитие личности. – М., 2012. – № 2. – С. 166–192.
13. Csikszentmihaly M. Creativity: The Work and Lives of 91 Eminent People / M. Csikszentmihaly. – Harperville : HarperCollins Publishers, 1996. – 456 p.

References

1. Akopyan L. O. (2004). Dmitriy Shostakovich: experience of phenomenology of creativity. SPb.: Dmitriy Bulanin [in Russian].
2. Beskova, I. A. & Kasavin, I. T. (2010). Creativity. V. S. Styopin (Ed.). Novaya filosofskaya entsiklopediya. (Vols. 1), (pp. 18–20). Moscow. : Myisl [in Russian]
3. Ivanova, D. N. (2010). Phenomenology of pedagogic creativity: othnological analysis. Extended abstract of candidate's thesis. Saratov: Ped. in-t Saratovskogo gos. un-ta imeni N. G. Chernyshevskogo [in Russian].

4. Ivanova, D. N. (2010). Phenomenology and genealogical pedagogic creativity. *Izvestiya Saratovskogo Universiteta*, 3 (Vols.10), 22–26 [in Russian].
5. Markov, S. (2012). Theory and creativity. Retrieved from <http://geniusrevive.com/ru/teorii-tvorchestva.html> [in Russian].
6. Motroshilova, N. V. (2010). Constitution. V. S. Styopin (Ed.), *Novaya filosofskaya entsiklopediya*. (Vols. 2), (pp. 290–291). Moscow: Myisl [in Russian].
7. Chernobrovkin, V. M. & Marusenko, O. A., Mazanenko, O. M., Kovalova, A. V., Vlasova, N. V., Veretyannikova, Yu. S. (2012). Psychology of creativity. *Luganskiy nats. un-t imeni Tarasa Shevchenka*. Lugansk: Yantar [in Ukrainian].
8. Svasyan, K. A. (1987). Phenomenological knowledge. Propedevtic and critics. Yerevan.: Izd-vo AN Arm. SSR [in Russian].
9. Seidov, S. (2010). Phenomenology of creativity: history, paradox, personality. Taganrog: RGSU [in Russian].
10. Golovin, S. Yu. (Eds.). (1997). Dictionary of the practice psychologist. Minsk: Kharvest [in Russian].
11. Upravitelev, A. F. (2006). Phenomenology of creativity. *Vestnik Altayskogo gosudarstvennogo agrarnogo universiteta*. Barnaul, 3 (23), 103–106 [in Russian].
12. Tsyplin, G. M. (2012). Phenomenology of creativity. *Razvitie lichnosti*, 2, 166–192 [in Russian].
13. Csikszentmihaly, M. (1996). Creativity: The Work and Lives of 91 Eminent People. Horncastle: Harper-Collins Publishers [in English].

УДК 78.087.1

*Громченко Валерій Васильович,
кандидат мистецтвознавства, доцент
Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки
gromchencko.valeriy@yandex.ru*

УНІВЕРСАЛІЗАЦІЯ ІНСТРУМЕНТА ЯК ХАРАКТЕРНА РИСА ДУХОВОГО СОЛО ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХ СТОЛІТТЯ

Мета роботи – дослідження процесу універсалізації духових академічних інструментів як характерної риси духового соло першої чверті ХХ століття. Набуття властивостей універсальності духовим інструментарієм здійснюється на основі вивчення шедеврів академічного інструментального соло, а саме «Сірінкс» для флейти соло К. Дебюссі та циклу Три п'єси для кларнета соло І. Стравінського. **Методологія** дослідження полягає у застосуванні історичного, порівняльно-аналітичного, аксіологічного методів, а також у використанні методу аналізу та синтезу в роботі з музичними творами. **Наукова новизна** праці полягає у виявленні першооснов стрічкової активізації композицій академічного інструментального соло в ХХ та на початку ХХІ століть, а також в означенні практично-ціннісних чинників професійної виконавської діяльності для музикантів-солістів. **Висновки.** К. Дебюссі та І. Стравінський в надзвичайно емоційній, художньо-образній картинності, відтвореній засобами духового соло періоду першої чверті ХХ століття. Універсалізація інструментів відбувається на основі синтезу художнього змісту композицій соло та майстерності використання суттєво удосконаленого на початку ХХ століття виразового арсеналу духового академічного інструментарію, зокрема флейти та кларнета.

Ключові слова: інструмент, соло, твір, художній зміст, засоби виразності, універсалізація.

Громченко Валерій Васильевич, кандидат искусствоведения, доцент Днепропетровской академии музыки им. М. Глинки

Универсализация инструмента как характерная черта духового соло первой четверти ХХ столетия

Цель работы – исследование процесса универсализации духовых академических инструментов, как характерной черты духового соло первой четверти ХХ столетия. Приобретение свойств универсальности духовым инструментарием осуществляется на основе изучения шедевров академического инструментального соло, а именно «Сиринкс» для флейты соло К. Дебюсси и цикла Три пьесы для кларнета соло И. Стравинского. **Методология** исследования основывается на использовании исторического, сравнительно-аналитического, аксиологического методов, а также в использовании метода анализа и синтеза в работе с музыкальными произведениями. **Научная новизна** работы заключается в раскрытии первооснов в стремительной активизации композиций академического инструментального соло в ХХ и в начале ХХІ столетий, а также в выявлении практично-ценностных факторов профессиональной исполнительской деятельности для музыкантов солистов. **Выводы.** К. Дебюсси и И. Стравинский в ярко эмоциональной, художественно-образной картинности, созданной средствами только лишь одного академического инструмента, утверждают универсальность кларнета и флейты в музыкальных шедеврах духового соло периода первой четверти ХХ столетия. Универсализация инструментов совершается на основе синтеза художественного содержания композиций соло и мастерства использования су-